

ЎҚУВЧИЛАРДА КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8374632>

Гулмира Аҳмедова Охунжонова

Тошкент шаҳар Миробод тумани 154-сонли умумий ўрта таълим мактаби

инглиз тили ўқитувчиси

Телефон рақам: +998919200218

E-mail: gulmiraahmedova0505@gmail.com

Аннотация

Ушбу мақолада таълим сифатини янги bosқичга кўтариш, ўқувчиларни замон талаби даражасида билим, кўникма, малака ҳамда компетенцияга эга бўлиши, ўқувчиларнинг фан доирасида таянч компетенцияларини ривожлантиришида замонавий ёндашувларнинг ўрни асосланган.

Калит сўзлар

Компетенция, коммуникация, технология, билим, кўникма, малака, қобилият, самарадорлик.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У УЧЕНИКОВ

Гулмира Аҳмедова Охунжонова

Учитель английского языка общеобразовательной средней школы №154

Мирабадского района города Ташкента

Номер телефона: +998919200218

E-mail: gulmiraahmedova0505@gmail.com

Аннотация

В данной статье поднятие качества образования на новый уровень основано на роли современных подходов в развитии базовых компетенций студентов в области науки.

Ключевые слова

Компетенция, коммуникация, технология, знание, умение, компетентность, способность, эффективность.

IMPROVING THE METHODOLOGY OF DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCES IN PUPILS.

Gulmira Akhmedova Okhunjonovna

An English teacher of school №154

in Mirabad district, Tashkent

Phone number: +998919200218

E-mail: gulmiraahmedova0505@gmail.com

Abstract

In this article, improving the quality of education to a new level is based on the role of modern approaches in the development of basic competences of students in the field of science.

Key words

Competence, communication, technology, knowledge, skill, competence, ability, efficiency.

Таълим жараёнига замонавий ахборот-коммуникация технологиялари, хорижий тажрибалар татбиқ қилинмоқда. Умумий ўрта таълим фанларини ўқитишнинг узлуксизлиги ва изчиллигини таъминлаш, замонавий методологиясини яратиш, умумтаълим фанлари бўйича давлат таълим стандартларини компетенциявий ёндашув асосида такомиллаштириш, ўқув-методик мажмуаларнинг янги авлодини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий қилиш мақсадида 2017 йил 6-апрелда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187-сонли қарори қабул қилинди. Бу қарор таълим-тарбия жараёнини янада ривожлантиришда муҳим омил бўлди. Хусусан, инглиз тили фани дарсларини компетенциявий ёндашув асосида ташкил қилиш ва ўқувчиларнинг эгаллаган билимларини амалиётда фойдалана олиш малакаларини шакллантиришга катта хисса қўшди.

Компетентлик” (инглизча “competence” - “қобилият”) - амалий фаолиятда назарий билимлардан самарали, юқори касбий малакага эга бўлиш, махорат ва иқтидор ҳамда ижодкорликни намоён эта олиш қобилиятидир. “Компетентлик” тушунчасига олимлар, мутахассис ва тадқиқотчилар томонидан бир катор таърифлар берилган. Моҳиятан эса фаолиятда назарий билимлардан самарали фойдаланиш, юқори даражадаги

касбий малака, маҳорат ва иқтидорни намоён қила олишни англатади. Ўқувчи шахсини ривожлантиришга йўналтирилган таълим жараёнида унинг ақлий-интеллектуал, ижодий хусусиятлари намоён бўлади. Уларни умумлаштирган холда компетентликни муваффақиятли фаолият юритишга умумий қобилият ва касбий тайёргарликда намоён бўлувчи билим, тажриба ва кўникмаларга асосланган интеграллашган бир катор сифатлар мажмуи деб таъриф бериш мумкин.

Жаҳон тилшунослиги методологиясида амалий тилшуносликнинг турли тармоқлари ривожланмоқда. Талабаларнинг ижодий ва коммуникатив компетенциясини такомиллаштириш мураббийлик ёндашувига асосланган интегратив ўқув муҳитини тўлиқ талаб қилади. Нуткнинг услубий ихтисослашувини ўрганиш социал-прагматик жиҳат, нутқ ҳаракатларида адресат ва адресат муносабатларининг услубий очилиши ва талқини ҳамма учун долзарбдир. Замонавий услубнинг замонавий тенденцияларидан бири дунё тилшунослиги тилдан фойдаланиш усуллари, кўникмаларини ўрганадиган махсус фандир. Чунки ҳар бир халқнинг тили уни такомиллаштириш орқали ривожланади. Интегратив ўқув муҳитини яратишда, тилни ривожлантириш учун муҳим бўлган коммуникатив компетенция ўрганилади.

Ўтган йили “Мамлакатимизда инглиз тилини ривожлантириш бўйича илмий-тадқиқот ишларини қўллаб-қувватлаш, бу борадаги халқаро ҳамкорлик вазифалари” таърифи инглиз тилини Интернет тармоғида тарғиб қилиш бўйича олиб борилаётган тадқиқотларнинг муҳимлигини кўрсатади. Бинобарин, тилшунослик фани бўйича ўқувчиларнинг мураббийлик ёндашуви асосида интеграл таълим муҳитини яратишда коммуникатив компетенциясини ошириш, когнитив, соціопрагматик, лингвистик фойдаланиш меъёрларини белгиловчи тил тадқиқоти масалаларининг семантик, услубий хусусиятларини таҳлил қилиш зарурати туғилади. Ўқувчиларнинг коммуникатив компетенциясини оширишда мураббийлик ёндашувидан фойдаланиш, яхлит таълим муҳитини яратишнинг педагогик механизмларини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Фикримизча, компетенция ва компетентлик тушунчалари ўзаро боглик бўлиб, билим, малака ва кўникма тушунчаларини узида мужассамлаштиради, шахснинг мақсадга йўналтирилганлиги, муаммоларни чуқур хис қила олиши, синчковликни намоён этиши, креатив фикрлашга эга булиши каби сифатларни ўз ичига олади.

Бугунги кунда амалга оширилаётган таълимий ислохотларнинг самараси биринчи навбатда ўз ишига ижодий ёндашувчи, фан, техника, санъат, ишлаб чиқаришнинг жадал ривожланишига ўз ҳиссасини қўшадиган юксак малакали кадрлар тайёрлашга боғлиқ. Шунга кўра, жамият тараққиёти талабларидан келиб чиққан ҳолда ҳар бир ўқувчида таянч ва фанга оид хусусий компетенцияларини ривожлантириш муҳим ва зарурдир. Интегратив ёндашув умумий ўрта таълимни модернизациялаш нуқтайи назаридан янги педагогик воқелик ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030-йилгача ривожлантириш концепциясида «ўқитиш методикасини такомиллаштириш, таълим-тарбия жараёнига индивидуаллаштириш тамойилларини босқичма-босқич татбиқ этиш, халқ таълими соҳасига замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва инновацион лойиҳаларни жорий этиш» вазифалари белгиланган. Бу борада ўқувчиларда таянч ва фанга доир компетенцияларни ривожлантиришнинг таркибий асосларини аниқлаштириш, интегратив ёндашувга асосланган технология фанини ўқитишнинг «компьютерли таълим методи»ни таълим амалиётига жорий этиш механизминини такомиллаштириш, хусусий компетенцияларни шакллантиришнинг методик тизимини ишлаб чиқиш таълим сифати ва самарадорлигини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

"Коммуникатив компетенция" тушунчасини биринчи марта А.А. Бодалев томонидан, ички ресурслар (билим ва кўникмалар) мавжуд бўлганда бошқа одамлар билан самарали алоқаларни ўрнатиш ва қўллаб-қувватлаш қобилияти сифатида талқин қилинган. Рус психологиясида коммуникатив компетенция муаммоси ва концепцияси бўйича жуда кўп ёндашувлар ва тушунчалар мавжуд. Шундай қилиб, масалан, С.В. Титова коммуникатив компетенцияни тилни билиш, унинг хатти-ҳаракатининг башоратли моделини яратиш учун мулоқот объектида ҳаракат қилиш қобилияти, ҳамдардлик, мулоқотнинг шахсий хусусиятлари (адекват ўзини ўзи қадрлаш, ижтимоий йўналиш) деб ҳисоблайди. Е.П. Илйиннинг таъкидлашича, коммуникатив компетенция бошқа одамлар билан зарур алоқаларни ўрнатиш ва қўллаб-қувватлаш қобилиятидир деб ҳисоблайди.

Хусусан, коммуникатив компетенцияни такомиллаштиришнинг лингвистик, социолингвистик ва прагматик компонентларини, ўқувчиларни самарали мулоқотга тайёрлаш тизимини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Дунёда интегратив таълим (Блендед Леарнинг), мураббийлик ёндашуви асосида ўқувчиларда коммуникатив компетенцияни ривожлантириш бўйича

илмий мунозара ва форумлар ташкил этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шунингдек, таълимнинг коммуникатив моделини такомиллаштириш, ўқувчиларда интерактив мулоқот кўникмаларини шакллантириш жараёнида мураббийлик ёндашувининг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш, мулоқотнинг интерактив технологияларини ривожлантириш ва улардан самарали фойдаланиш, олий таълим тизимини такомиллаштириш ва тубдан такомиллаштириш муҳим аҳамиятга эга. Бу талабаларда коммуникатив компетенцияни шакллантиришнинг дидактик шароитларини такомиллаштириш, интегратив-фасилитатив таълим муҳитини яратиш орқали касбий фаолиятга коммуникатив йўналишни шакллантириш моделини ишлаб чиқишни талаб қилади. Мамлакатимизда ўқувчиларнинг коммуникатив қобилияти ва кўникмаларини ривожлантириш, касбий фаолиятга тактик-стратегик йўналтирилганлигини ривожлантириш, уларнинг мансублик асосида ижтимоий фаоллигини оширишга эътибор қаратилмоқда. Шу билан бирга, таълим амалиётига мураббийлик ёндашувига асосланиб, ўқувчиларда коммуникатив компетенцияни ошириш омиллари ва мезонларини аниқлаш, концептуал модел ва амалий-технологик тизимни такомиллаштиришни талаб қилади. Инглиз тилини ўқитишда коммуникатив компетенцияни такомиллаштириш бўйича мураббийлик ёндашуви бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишди. Коммуникатив компетенция тушунчаси ва унинг турларини аниқлаш, мураббийлик ёндашуви ва унинг мазмунини таҳлил қилиш, инглиз тили фанлари дастурларини таҳлил қилиш, мулоқотдаги қийинчиликларни ва уларни бартараф этиш усулларини аниқлаш, коммуникатив компетенция тушунчаси ва нутқий малакани ривожлантиришда интерфаол усуллардан фойдаланишда инглиз тилидаги коммуникатив қийинчиликларни бартараф этиш усулларини қўллаш мақсадга мувофиқ бўлади.

Чет тили бўйича касбий компетенция таркибини ўрганишда коммуникатив вазиятлар 4 услубий гуруҳга бўлинади, яъни коммуникатив компетенциянинг таснифлаш компоненти, мулоқотга таъсир этувчи омиллар, коммуникатив мазмун ва коммуникативлар.

Коммуникатив компетенция - мураккаб коммуникатив кўникмаларни эгаллаш, янги ижтимоий тузилмаларда етарли кўникмаларни шакллантириш, мулоқот маданияти нормалари ва чекловлари, мулоқот соҳасидаги одатлар, урф-одатлар, одоб-ахлоқ қоидалари, таълим, мулоқотга йўналтирилган билимлар, миллий менталитетга хос доирасида ифодаланган. Коммуникатив компетенция - бу шахснинг умумий коммуникатив хусусияти

бўлиб, ишбилармонлик алоқаси соҳасидаги мулоқот қобилиятлари, билимлари, кўникмалари ва қобилиятлари, ҳиссий ва ижтимоий тажрибани ўз ичига олади.

Мактабларда чет тилларини, айтиқса инглиз тилини ўрганишда коммуникатив компетенцияни тадбиқ этиш жуда муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Коммуникатив ёндашув асосида ўқувчининг қобилиятларидан тўғри фойдаланиш, мулоқот қилиш, ўз фикрини баён этиш хусусиятларини ривожлантиришда муҳим рол ўйнайди. Инглиз тили кенг ривожлангани сабабли, бу тилга талаб ва эҳтиёж юқори бўлганлиги учун, глобал ишчи кучига эга лавозимлардан биридир. Юқоридаги қобилиятлар ўқувчиларнинг келажакда кўзлаган марраларини эгаллашда юксак пойдевор бўлиб хизмат қилади. Бунда, таълим соҳасида ўқувчилар мулоқотчанлигини ошириш мақсадида турли хил интерактив ўйинлардан фойдаланиш, тренинглар ўтказиш, чет тилларини ўрганишга қизиқтириш ва уларни тўғри йўналтириш педагог кадрларимиздан юксак маҳоратни талаб қилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентини Ш.Мирзиёевнинг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармонида курсатилган 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича “Харакатлар стратегияси”.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг 2017 йил 22 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // Халқ, сузи. 2017 йил, 23 декабр.
3. Хасанова Ш.Б. Электрон таълим ресурслари тайёрлаш ва ундан фойдаланиш тажрибалари // Узлуксиз таълим. -Тошкент. 2017, №5. - Б. 4651.
4. Тўраев Б.З. Информатика ва ахборот технологиялари соҳаси педагогларининг умумқасбий фанлар интеграциясида касбий компетентлигини шакллантириш. Пед. фанл. бўй. фалс. докт. (PhD). дисс. автореф.-Тошкент. ЎзМУ, 2018. -Б. 27.
5. Турдиев Н.Ш., Асадов Ю.М., Акбарова С.Н., Темиров Д.Ш. Умумий ўрта таълим тизимида ўқувчиларнинг компетенцияларини шакллантиришга йўналтирилган таълим технологиялари.-Т.: Т.Н.Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти, 2015.- Б.160.

6. Тайлаков У.Н. Технологии образования электронной информационной образовательной среды. Монография.-Т.: Узбекский научноисследовательский институт педагогических наук, 2016. - С.152.

7. Хамидов В.С., Сирожиддинов К.И., Умархонов Н.И., Исмоилов К - А., Турсунбоев Х-Е-, Абдуллаев З.С. Электрон таълим мучитида касбий компетентликни такомиллаштириш /Монография.ЛП.:

ТИКХМ МИ, 2018.116 бет.

Электрон ресурслар

1. www.gov.uz

2. www.lex.uz

3. www.edu.uz

4. www.bilim.uz

5. <http://elearning.zn.uz/>

6. mooc.edu.uz

7. <https://www.coursera.org/>

8. <https://www.khanacademy.org>